

*Др Стеван Шогоров, редовни професор
Правног факултета у Новом Саду*

ОБАВЕЗА ДОПУНСКИХ УПЛАТА И ДОДАТНИХ УЛОГА У ДРУШТВУ С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

***Сажетак:** У друштву с ограниченом одговорношћу се могу предвидети обавезе додатних улога, као и допунских уплата. Њихова економска улога је различита, као и њихова правна природа. Правна правила која се односе на ова два института су делом слична, али због различите правне природе добрим делом ипак различита.*

***Кључне речи:** друштво с ограниченом одговорношћу, допунска уплата, додатни улог, обавеза, одговорност*

1. Уводне напомене

Допунске уплате су специфичан институт у праву друштава са ограниченом одговорношћу који је настао у немачком праву, али је данас присутан и у многим другим правима. Основни разлог његовог постојања је економског карактера. Кроз предвиђање права друштва да утврди обавезу допунске уплате својим члановима, ствара се сигурна „резерва капитала“ друштва, без његовог „заробљавања“ у оквиру основног капитала друштва. У тренутку оснивања друштва није лако предвидети како ће друштво

стварно пословати и колики ће му капитал заиста требати. Лоша процена у том погледу може довести до озбиљније подкапитализације или прекапитализације (надкапитализације) друштва. Због тога се капитал, на који се евентуално додатно рачуна, неће кроз улоге ни уносити у друштво, будући да друштву можда неће ни затребати. Уколико међутим затреба, скупштина друштва увек може донети одлуку о допунским уплатама у складу с уговором о оснивању друштва, увлачећи на тај начин потребну вредност додатног капитала у друштво. Уколико не, тај резервни капитал друштва ће се и даље налазити код чланова, који га могу користити према својим стварним потребама. Допунске уплате тако обезбеђују праву меру капитализације друштва.

Додуше, докапитализација друштва се може остварити и кроз повећање основног капитала, али је успешност тог поступка неизвесна, будући да чланови друштва нису обавезни да са додатним улозима у њему учествују, док је њихово учешће у капитализацији друштва кроз допунске уплате обавезно.

Друга важна карактеристика докапитализације кроз допунске уплате је у томе што те уплате не улазе у основни капитал друштва, нити увећавају вредност удела чланова. Допунске уплате се по правилу враћају, у друштву се задржавају само док су потребне. Њихов повраћај члановима није повезан са смањивањем основног капитала друштва, још мање са исплатом добити члановима. Напротив, враћање допунских уплата је извршење облигационе обавезе друштва према члановима, па не зависи од позитивног пословања друштва. Исто так враћање допунских уплата је ослобођено и било каквог пореског оптерећења које, иначе, прати исказану и исплаћену добит.

Због ових својих добрих особина допунске уплате су биле предвиђене нашим Законом о предузећима из 1996. године¹. Из непознатих разлога, међутим, оне нису регулисане новим Законом о привредним друштвима из 2004. године. Насупрот томе, у овом закону се јавља нови институт тзв. „додатних улога“² чији је карактер и привредна сврха доста нејасна. У сваком случају ради се о улозима који улазе у основни капитал друштва и у њему трајно остају. Једина разлика у односу на евентуалне додатне улоге по основу обичног повећања основног капитала друштва је у томе што

¹ В. чл. 346 Закона о предузећима (ЗОП) из 1996. године

² В. чл. 111 Закона о привредним друштвима (ЗПД) из 2004. године.

су додатни улози за чланове друштва обавезни, док учешће у обичном повећању основног капитала за њих нема обавезујући карактер.

Одлука о допунским уплатама, као и о додатним улозима, не може се у друштву донети без одговарајућег правног основа. Тај основ, међутим, никада не може бити сам закон. Закон ствара само могућност креирања правног основа, а од воље оснивача, односно чланова друштва зависи да ли ће ту могућност искористити и правни основ створити. Да би се у друштву могла донети обавезујућа одлука о допунским уплатама или о додатним улозима, потребно је да могућност доношења таквих одлука предвиди уговор о оснивању друштва.

2. Утврђивање обавезе одговарајућом одлуком

Уговором о оснивању друштва се, дакле, ствара правни основ за утврђивање обавезе допунске уплате. То, међутим, није довољно. Да би обавеза допунске уплате реално настала, неопходно је да скупштина друштва донесе одговарајућу одлуку којом се утврђују конкретне обавезе чланова друштва у погледу плаћања допунских уплата. Те обавезе морају бити довољно одређене (висина, временска динамика уплата и сл.) да би могле обавезивати чланове.

Изузетно, конкретне обавезе би се могле створити и самим уговором о оснивању друштва, ако би он, поред начелне могућности увођења допунских уплата, предвидео и конкретне обавезе чланова у погледу допунских уплата у одређеном временском периоду (напр. ако би се уговором утврдила обавеза свих чланова да у прве три године изврше додатне уплате у висини $\frac{1}{2}$ вредности њихових улога годишње и сл.).

Доношење одлуке о допунским уплатама у упоредном праву спада у надлежност скупштине друштва. Ако се скупштина у друштву не образује, одлуку о допунским уплатама доноси орган који врши њене функције (чланови друштва непосредно). Одлуке ненадлежног органа не би производиле правно дејство. Оваква правила би морала да важе и у нашем праву, будући да недостаје законска регулатива о допунским уплатама.

Што се додатних улога тиче, у Закону о привредним друштвима се на противречан начин одређује орган надлежан за доношење одлуке о њима. Према одредбама чл. 111. Закона о привредним друштвима одлуку о додатним улозима доносе чланови друштва. Међутим, чланом 137 овог

закона за доношење одлуке о додатним улозима предвиђена је се изричита надлежност скупштине друштва. Но, с обзиром да је истим чланом предвиђено да је скупштина друштва надлежна ако законом, оснивачким актом или уговором чланова друштва није друкчије уређено, може се закључити да одлуку о додатним улозима, по законској претпоставци из чл. 111 тог закона, доносе чланови друштва, али се актом о оснивању или уговором чланова друштва може предвидети и да ће за такву одлуку бити надлежна скупштина друштва. У сваком случају противно је смислу и карактеру допунских улога и повећања основног капитала да за одлуку буде надлежан други орган. Изузетно, у једноперсоналном друштву, одлуку о додатним улозима доноси једини члан друштва или лице које је овлашћено да врши функцију скупштине друштва.³

Одлуку о допунским уплатама скупштина доноси обичном већином гласова, уколико уговором о оснивању друштва одн. уговором чланова друштва није предвиђена квалификована већина.

За додатне улоге би требало да важе иста правила. Ипак, пошто се додатним улозима повећава основни капитал, одлука мора бити донета већином која је предвиђена за повећање основног капитала. Према чл. 146 ст. 1 ЗПД скупштина друштва одлучује простом већином броја гласова који чине кворум (њего чини већина чланова друштва) ако оснивачким актом или уговором чланова друштва није одређено да се одлуке доносе већином гласова свих чланова. Како се изузетак из ст. 2 истог члана на додатне улоге не примењује, то основно правило о одлучивању остаје, осим ако се оснивачким актом или уговором чланова друштва другачије не предвиди.

До доношења одлуке скупштине, могућност утврђивања допунских уплата, односно додатних улога, предвиђена уговором о оснивању друштва, је само опште право друштва корпоративног (друштвеноправног) карактера. Да ли ће се друштво користити тим правом и скупштина, односно чланови, одлуком утврдити конкретне обавезе чланова по том основу, зависи од воље друштва одн. његових органа. Скупштина не мора да се користи начелним правом из уговора о оснивању друштва, то је само право друштва, не и његова обавеза. Друштво се не мора користити овим својим правом чак ни у случају да се искаже губитак у пословању. Ни повериоци друштва, ни стечајни управник не могу у име друштва захтевати допунске уплате нити додатне улоге од чланова за које не постоји одлука скупштине. Стечајни управник не може донети одлуку о допунским уплатама, јер је доношење те одлуке у искључивој надлежности скупштине, што зна-

³ В. чл. 136 ст. 2 ЗПД.

чи да од отварања стечаја одлука о допунским уплатама односно допунским улозима више не може бити донета, јер скупштине више нема, а стечајни управник је за то ненадлажан орган.⁴

Доношењем одлуке скупштине, односно чланова друштва, ситуација се битно мења. Од тог тренутка настају конкретне обавезе чланова. Из чланске обавезе на допунску уплату односно додатни улог настаје конкретна обавеза облигационоправног карактера. С друге стране, пре доношења одлуке не постоји никакво потраживање друштва по основу допунских уплата, односно додатних улога, напротив, постоји само корпорацијско (друштвеноправно) право друштва. Због свог карактера ово право се не може преносити нити заплени. Након одлуке, међутим, потраживање друштва према члановима по основу допунске уплате и додатних улога дели судбину других потраживање друштва, што значи да се може пренети повериоцима и другим лицима, да може бити предмет принудног извршења и др. Та потраживања улазе у имовину друштва, њима, дакле, друштво одговара према повериоцима.⁵

Одлуку о увођењу допунских уплата односно додатним улозима чланови друштва могу оспорити само ако је она незаконита. Међутим, чланови друштва не могу нападати одлуку доказивањем да је она непотребна, несврсисходна и сл.

Скупштина друштва (односно чланови друштва) може одлуку о допунским уплатама односно додатним улозима изменити или ставити ван снаге на исти начин и по истом поступку по коме ју је и донела.

Одлука се, иначе, у потпуности мора кретати у оквиру норми о допунским уплатама односно додатним улозима утврђених уговором о оснивању друштва или уговором чланова друштва. Њоме се могу само конкретизовати, али не и мењати, норме утврђене тим актом. Одлуком се не може одступити од принципа једнаког третмана чланова (ван оквира утврђених уговором о оснивању односно уговором чланова друштва) што значи да се обавезе допунске уплате или додатног улога не могу ослободити неки чланови, ако то није предвиђено наведеним актима.

⁴ Упор. за швајцарско право: Стеигер, *op. cit.* с 367; за немачко право: Baumbach-Hueck, *op. cit.* с. 122.

⁵ Baumbach-Hueck, *ibidem*.

3. Намена средстава остварених по основу допунских уплата и додатних улога

Средства које је друштво стекло по основу допунских уплата могу се користити за било које намене. Најчешће, у пракси, оне се користе за покриће губитка, али се могу користити и за инвестиције или друге намене, већ према стварним потребама привредног друштва⁶

Намена допунских уплата може бити утврђена и уговором о оснивању. У том случају одлука скупштине о допунским уплатама се може донети само у оквиру тако одређене намене.

У неким правима намена допунских уплата је законом одређена, и то на императиван начин. Тако се напр. у швајцарском праву допунске уплате могу користити само за покриће губитака по билансу.⁷

С друге стране, средства које друштво оствари по основу додатних улога, немају посебну намену. Ова средства, будући да у целини улазе у основни капитал привредног друштва, могу се користити на начин на који се иначе користи његов основни капитал.

4. Извршење обавезе

Обавеза допунске уплате се извршава у време и на начин утврђен одлуком скупштине. Она може бити једнократна или на рате, у једнаким или неједнаким временским интервалима. Исто важи и за извршење обавезе уношења додатног улога.

Обвезник на допунску уплату је лице које је било члан друштва у тренутку доношења одлуке скупштине. Исто тако обвезник је и његов правни следбеник по основу преноса удела, осим ако је код неког члана обавеза допунске уплате била везана за његову личност. Иста правила важе и за додатни улог. Поред тога за додатни улог важи о додатно законско правило према којем ако члан друштва с ограниченом одговорношћу не унесе додатни улог, остали чланови друштва су обавезни да уплате тај део сразмерно својим уделима, ако оснивачким актом или уговором чланова друштва није друкчије одређено.⁸

⁶ Исто, Васиљевић, *op. cit.* с. 311.

⁷ В. ст. 1 чл. 803 Закона о облигацијама Швајцарске.

⁸ В. чл. 111 ст. 3 ЗПД.

Према ст. 4 чл. 346 раније важећег ЗОП-а, члан друштва своју обавезу допунске уплате не може пребити са потраживањем које има према друштву. Ова норма је по свој прилици пренета из Трговачког закона Југославије из 1937. године⁹ али је питање њене оправданости спорно. У неким другим правима овакве норме нема, напротив, сматра се да је такво пребијање могуће, јер се норма о забрани пребијања обавезе улога члана са његовим потраживањем према друштву не може применити на случај допунске уплате, због битно различите природе улога и допунских уплата.¹⁰ Забрана пребијања у новом ЗПД није предвиђена за додатне улоге, па се данас, будући да допунске уплате законски нису регулисане, забрана пребијања не поставља ни за једну од ових обавеза.

Друштво, иначе, може потраживање по основу допунске уплате пребити са обавезом коју има према члану. Исто тако друштво може обавезу допунске уплате одложити, а може и опростити (отпуст дуга).¹¹ С друге стране, друштво може потраживање по основу додатног улога пребити, али не и опростити, јер би то било противно карактеру сваког, па и додатног улога.

Обавеза допунске уплате је новчаног карактера, па се и испуњава у новцу. Ипак, друштво може примити испуњење и у стварима и правима под условима који важе за замену испуњења облигација.¹² Предмет додатног улога, напротив, може бити све оно што моће бити предмет редовног улога, дакле ствари, права, новац, као и извршени рад и пружене услуге.

5. Правне последице доцње

Члан друштва је дужан да допунску уплату изврши на време, у складу са одлуком скупштине. Уколико он то не учини, пада у доцњу и сноси све штетне последице доцње.

Раније важећим одредбама ЗОП-а (чл. 347) било је предвиђено да се на доцњу при допунским уплатама сходно примењују одређене законске норме о доцњи при уплати улога, уколико уговором о оснивању није дру-

⁹ В. ст. 4, пар. 437 тог закона.

¹⁰ Упор. за немачко право: Sufhoff, *op. cit.* с. 141; Baumbach-Hueck, *op. cit.* с. 123.

¹¹ Исто: Sufhoff, *op. cit.* с. 141; Baumbach-Hueck, *op. cit.* с. 123; Beck GmbH-NB/Hense/Jung/Schwaizer, *op. cit.* с. 299.

¹² В. чл. 308 Закона о облигацијама.

гачије утврђено. Тако је члан био дужан да у случају доцње плати камату и да друштву накнади другу штету због неблаговременог испуњења обавезе допунске уплате.

У случају доцње члана са извршењем обавезе допунске уплате, друштво начелно може користити следећа права и то:

- право да захтева камату;
- право да захтева накнаду штете преко вредности камата;
- право да искључи члана из друштва.

Право на камату друштво стиче самим наступањем доцње, без обзира да ли је члан крив за закашњење (одн. неиспуњење) или не. Камата је законска затезна, али се уговором о оснивању друштва може предвидети и друга вредност камате (уговорна камата).

Право на додатну накнаду штете, преко износа затезне или уговорне камате, друштво има само ако се испуне одређене претпоставке по правилима облигационог права. Накнаду штете друштво може остварити само ако је штета већа од вредности камате, и то за износ разлике између те две вредности. Поред тога, за разлику од камате, додатну накнаду штете друштво може остварити само ако докаже да је она настала кривицом члана.

Право на искључење члана (кадуцирање) друштво може користити по основу чл. 179 ЗОП-а, по којем се члан може искључити из друштва ако не изврши обавезу уношења улога предвиђену уговором о оснивању друштва или из других оправданих разлога. Обавеза допунске уплате је обавеза која се утврђује уговором о оснивању друштва, а поред тога, њено неизвршавање сигурно представља „оправдан разлог“ за искључење.

За разлику од ситуације која постоји код доцње са уплатом одн. уношењем улога у друштво, код допунских уплата се право на уговорну казну због доцње са уплатом практично не може користити због правила из чл. 270 ст. 3 Закона о облигационим односима по којем се уговорна казна не може уговорити за новчане обавезе, а Закон о привредним друштвима, као ни ранији Закон о предузећима није предвидео за овај случај одступање од тог општег правила.¹³ У правима у којима се уговорна казна може односити и на неновчане обавезе, захтевање уговорне казне од члана је четврто важно право друштва у случају доцње са извршењем допунске уплате.¹⁴

¹³ Супротан став: Васиљевић, *op. cit.* с. 311.

¹⁴ За швајцарско право види Steiger, *op. cit.* с. 368.

По себи се разуме да друштво не мора користи сва права која му стоје на располагању. Оно може тако захтевати извршење допунске уплате, уз камату и евентуалну додатну накнаду штете, без коришћења права на искључење члана.

Друга правила у вези са доцњом члана при уплати (уношењу) улога се не примењују на доцњу при допунским уплатама. То посебно важи за одговорност претходних ималаца удела. У случају доцње код допунске уплате претходни имаоци удела не одговарају за обавезу допунске уплате солидарно са чланом друштва чија је обавеза,¹⁵ чиме се јасно показује да се допунске уплате не могу доводити у везу са принципом очувања вредности основног капитала друштва.¹⁶

Што се тиче правних последица доцње код додатних улога, оне су делом сличне, а делом различите. Како су додатни улози по своме карактеру улози чија вредност улази у основни капитал друштва, то и за њих важе правила из чл. 13 ЗПД у погледу одговорности за извршење обавезе уношења улога у друштво. То, пре свега, значи да је члан у доцњи са извршењем обавезе уношења додатног улога дужан да плати законску затезну камату (ако се ради о новчаној обавези) затим да накнади другу штету друштву (ако је обавеза неновчана или је штета већа од вредности камата) а може бити и искључен из друштва. Додуше, Законом о привредним друштвима је предвиђено да се оснивачким актом друштва с ограниченом одговорношћу може одредити да је члан друштва који не изврши обавезу додатног улога одговоран осталим члановима и друштву за проузроковану штету,¹⁷ али обавезу накнаде штете члан има и по општим правилима отштетног права, и када оснивачким актом она ње предвиђена. Оснивачким актом се само може искористити законска могућност да се предвиди одговорност члана друштва који није извршио обавезу за накнаду штете и према другим члановима друштва, а не само према друштву.

У погледу одговорности претходних ималаца удела, међутим, важи правило према којем у случају преноса удела, преносилац и стицалац одговорни су солидарно за обавезе прениоца у вези са улогом настале пре тог преноса.¹⁸

За додатне улоге важи и правило да ако члан друштва с ограниченом одговорношћу не унесе додатни улог, остали чланови су обавезни да уплате тај део сразмерно својим уделима, ако оснивачким актом или уговором

¹⁵ Исто, Васиљевић, *op. cit.* с. 311.

¹⁶ Steiger, *op. cit.* с. 368.

¹⁷ В. чл. 111, ст. 4 ЗПД

¹⁸ В. чл. 13 ст. 9 ЗПД.

чланова друштва није друкчије одређено.¹⁹ Мислимо да се ова законска норма има тумачити тако да ће одговорност других чланова друштва у овом случају увек бити сразмерна вредности њихових удела, осим ако се оснивачким актом друштва или уговором чланова друштва не утврди другачија сразмера у одговорности, али не и тако да се овим актима одговорност других чланова може искључити.

Иначе, изложена законска правила су диспозитивног карактера. Уговором о оснивању друштва се последице доцње, односно права друштва могу и другачије уредити.

6. Враћање допунских уплата

Допунске уплате могу бити трајно задржане у имовини друштва, али могу, у целини или делом, бити и враћене члановима друштва. Дефинитивна судбина допунских уплата зависи од одредаба уговора о оснивању и одлука скупштине друштва.

Ако уговором о оснивању друштва није ништа посебно предвиђено, допунске уплате се могу вратити члановима, али и не морају, зависно од воље скупштине друштва. Исто тако скупштина својом одлуком одређује да ли ће се допунске уплате вратити у целини или у једном делу, када ће бити враћене, на који начин и др. Према томе, ако уговором о оснивању друштва није предвиђено враћање допунских уплата чланови немају право да то враћање захтевају. Међутим, ако скупштина донесу одлуку о враћању, члан друштва стиче потраживање према друштву за износ допунске уплате који је подложен повраћају.

Ако је, међутим, уговором о оснивању предвиђена обавеза друштва да допунске уплате врати, одлуке скупштине се морају кретати у оквиру оваквих одредаба уговора. Одлука скупштине је и у овом случају нужна јер се тек њоме стварају за друштво обавезе, а за чланове потраживања, у вези са повраћајем допунских уплата.

Без обзира да ли се враћање допунских уплата заснива на закону и одлуци скупштине или на уговору о оснивању друштва и одлуци скупштине, морају се поштовати одређена правила утврђена законом.

¹⁹ Чл. 111 ст. 3. ЗПД.

Враћене допунске уплате се сматрају као да нису ни уплаћене. Сми-сао овог правила је у томе да се враћене допунске уплате не урачунавају при постојању временски неограничене обавезе допунске уплате са утврђеним горњим лимитом. То значи да се новом одлуком скупштине може поново утврдити обавеза допунске уплате до износа лимита, без одби-јања износа враћене допунске уплате.²⁰ Уговором о оснивању друштва се, међутим, ово питање може и другачије уредити.

Што се додатних улога тиче, правило је да се они не могу вратити. Враћање додатних улога би било противно њиховој природи. Евентуално враћање додатних улога би угрозило и основни капитал друштва и повре-ђивало принцип очувања несмањене вредности основног капитала друшт-ва с ограниченом одговорношћу. За њих важи опште правило за улоге у друштву, према којем чланови друштва немају право на повраћај улога нити на камату за његову вредност.²¹

²⁰ Упор. Sudhoff, *op. cit.* с. 141

²¹ В. чл. 13 ст. 8 ЗПД

*Stevan Šogorov, Ph. D. Full Professor
Novi Sad School of Law*

**Obligation of Additional Payment
and Additional Contribution
in Limited Liability Company**

Abstract

In this paper the author compares additional payment and additional contribution in Limited Liability Company in domestic law.

Analyzing these two institutes it appears that they are essentially different regarding their legal characteristics, as well as their purpose and economical goals. Questions regarding performance and liability related to additional payment and additional contribution are analyzed as well. Final part of the work contains discussion of different rules regarding return of contributed assets.